

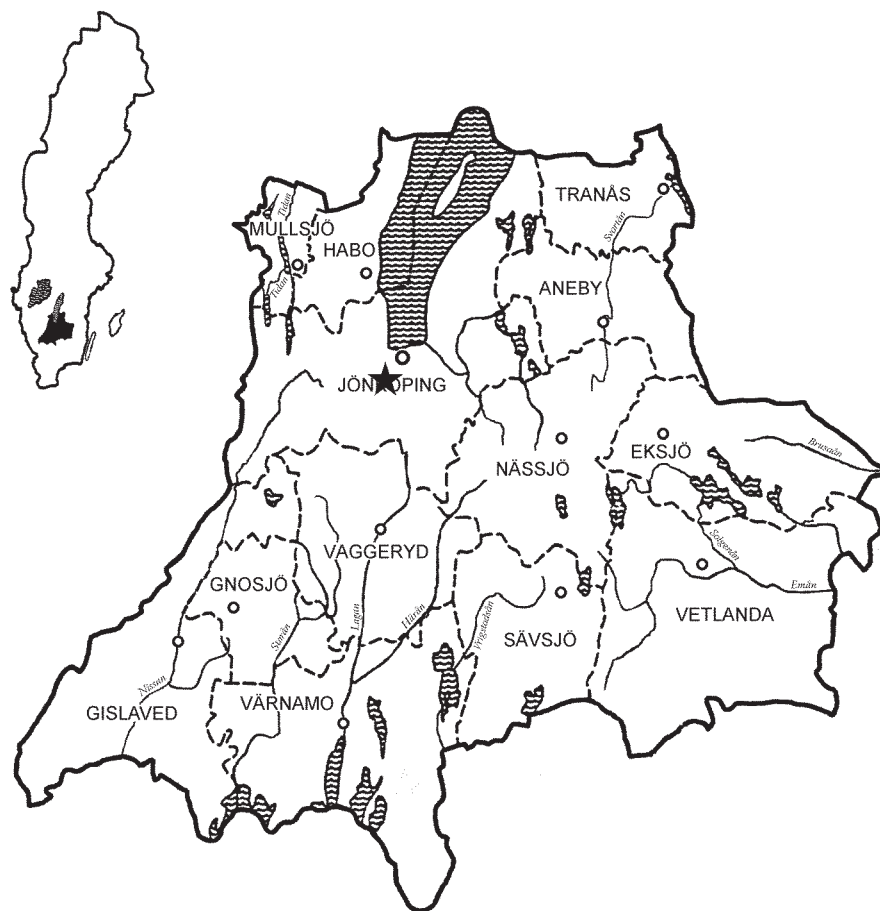
Triangelspår vid Månsarp

Arkeologisk utredning inför nytt triangelspår vid Månsarp
inom fastigheterna Hustomten 1:2, 1:13, Röshult 1:14
och 1:15 m fl, Måsarps socken i Jönköpings kommun,
Jönköpings län

Triangelspår vid Månsarp

Arkeologisk utredning inför nytt triangelspår vid Månsarp inom fastigheterna Hustomten 1:2, 1:13, Röshult 1:14 och 1:15 m fl, Måsarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Rapport, foto och ritningar: Håkan Hylén

Grafisk design: Anna Stålhammar

Omslag: Mullen höstdag 2009 utmed triangelspåret vid Månsarp

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

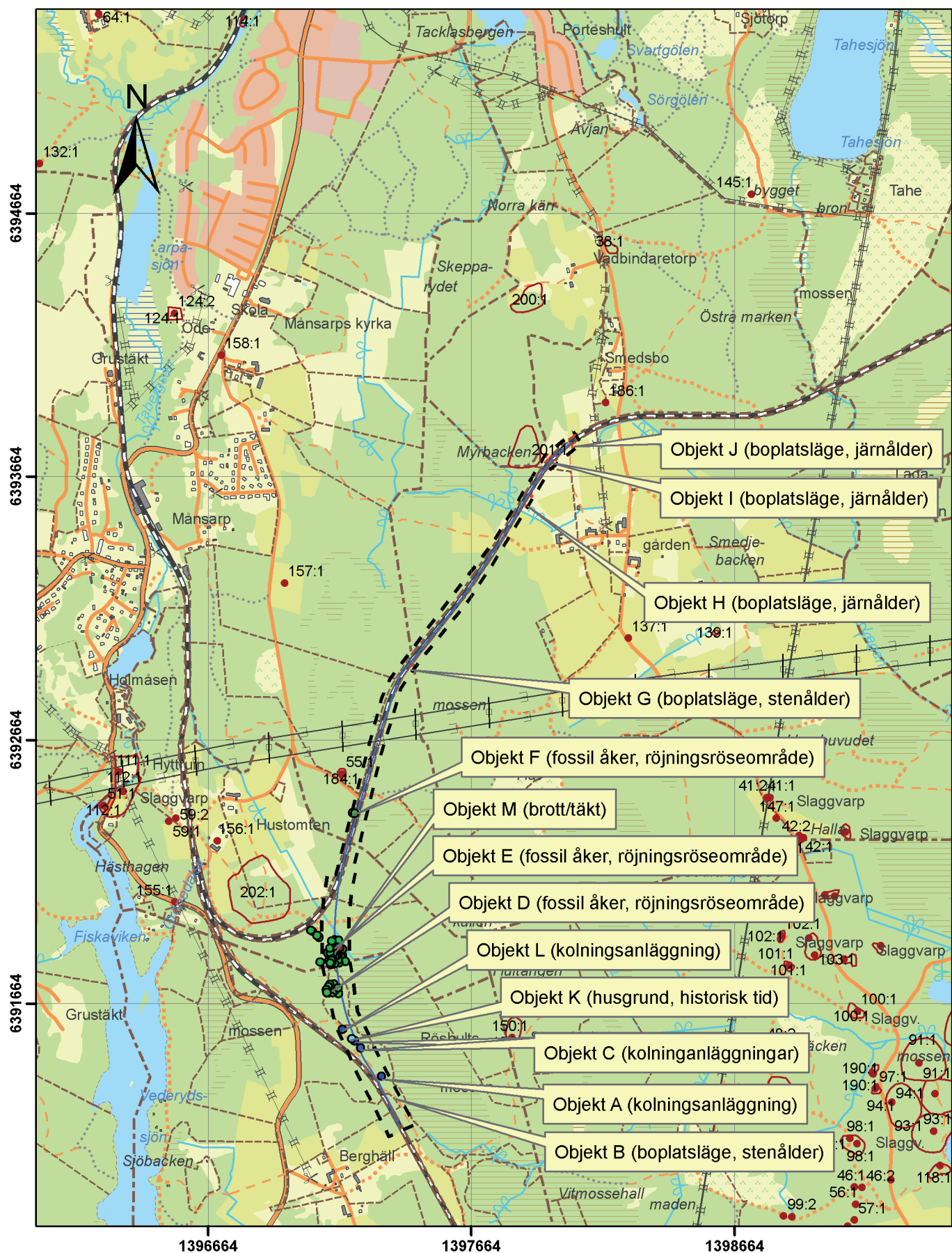
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2009

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Kulturlandskapet	5
Det äldre kartmaterialet.....	6
Utredningen	8
Målsättning.....	8
Metod	8
Fältarbete.....	9
Fältinventering.....	9
Rutgrävning	9
Sökschaktning	9
Resultat	12
Banarbetsområdet vid Röshult.....	12
Objekt B.....	12
Objekt A.....	13
Objekt C och objekt K.....	13
Objekt L.....	13
Objekt D	17
Objekt E.....	17
Objekt M.....	17
Objekt F.....	17
Objekt G	18
Objekt H.....	18
Objekt I.....	18
Objekt J.....	18
Förslag på åtgärder	18
Sammanfattning.....	20
Administrativa uppgifter.....	21
Referenser.....	22
Tryckta och otryckta källor.....	22
Arkiv.....	22
Kartunderlag.....	22

Bilagor

Bilaga 1. Objekt F - utvidgad dokumentation

FIGUR 1. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Blå linje anger sträckningen för det nya triangelspåret samt vilka delar av det befintliga spåret som skall sänkas. Utredningsområdet är markerat med svart streckad linje. Fornlämningar registrerade i FMIS är markerade med röda punkter respektive linjer samt RAÄ-nr. Skala 1:20 000.

Inledning

Bakgrund

Jönköpings kommun avser att dels låta bygga ett nytt järnvägsspår, kallat triangelspår, motsvarande 1100 meter, dels sänka banvallen utmed befintligt industrispår motsvarande 1500 meter (FIGUR 1). Området som påverkas av den nya bansträckningen utgörs av skogsmark med en del inslag av mossmark (FIGUR 2). Den befintliga bandelen som ska sänkas ligger i något kuperad terräng och berör i huvudsak skogsmark. Länsstyrelsen i Jönköpings län har bedömt att området utmed hela bansträckningen behöver utredas för att klarlägga eventuell förekomst av tidigare okända och dolda fornlämningar. Jönköpings läns museum delar länsstyrelsens uppfattning och genomförde efter beslut utredningen under november och december 2009.

Utredningskorridoren var 50 meter på var sida om den planerade nya bansträckan respektive 25 meter om banvallen utmed befintlig sträcka. Utredningsområdet omfattar ca 20,6 ha.

Resultaten från utredningen utgör underlag i en fortsatt besluts- och planeringsprocess. Ansvarig för fältarbetet har varit antikvarie Håkan Hylén, som även sammanfattat denna rapport.

Kulturlandskapet

Inom det angivna exploateringsområdet finns i dagsläget inga kända registrerade fornlämningar. De fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar som däremot finns i närområdet har redan redovisats i länsstyrelsens förfrågningsunderlag, daterat 2009-09-23, under avsnittet "Fornlämningsbild och topografi":

I området kring det planerade triangelspåret finns fyra kända fornlämningar i form av ett gravfält och ett ensamliggande röse söder om Röshult (Månsarp 53:1 och 52:1) samt två runda stensättningar på ömse sidor av Hustomten (Månsarp 55:1 och 59:1). I övrigt finns i närområdet några övriga kulturhistoriska lämningar i form av röjningsröseområden (Månsarp 184:1, 201:1 och 202:1), torplämningar (Månsarp 150:1), gränsmärke (Månsarp 149:1) samt väghållningssten (Månsarp 156:1). Vid länsstyrelsens besiktning 20 augusti 2009 iakttogs nya röjningsrösen i den norra delen av den planerade nya bansträckningen.

Länsstyrelsens förfrågningsunderlag

Det samlade intrycket från redovisningen visar på att mycket skilda aktiviteter försiggått i området under huvudsakligen metallålder och historisk tid. Bland aktiviteterna saknas dock bland annat de samtida boplatserna till de i redovisningen noterade gravarna och gravfältet som sannolikt har datering till äldre järnålder (Månsarp 55:1, 59:1 och 53:1). Var finns exempelvis den bebyggelse som bör kunna knytas till de röjningsrösen som ligger i närområdet till den planerade exploateringen (Månsarp 184:1, 201:1, 202:1 samt

de röjningsrösen som nypåträffades vid länsstyrelsens besiktning i augusti 2009 i norra delen av den nya bansträckningen)?

När det gäller spår efter stenålder i dessa trakter finns få uppgifter i Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS). Trots bristen på registrerade lämningar från perioden kan man förmoda att områdena kring Tabergsås och dess tillhörande sjöar som ligger i exploateringsnärområde har varit attraktiva under stenåldern. Förutom en del stenyxor har även några flintor påträffats i trakterna. Bland annat rör det sig om en avslagsskrapa och ett spånliknande avslag. Skrapan har påträffats väster om Vederydssjön och visar på att människor vistats i området någon gång under tidsavsnittet senneolitikum–äldre bronsålder (Gustafsson, manus).

Ytterligare spår efter stenåldersmänniskorna skulle kunna finnas i form av eventuella rester efter dåtida boplatser eller tillfälliga visten invid Röshultsmossen eller Stekaremossen. Vår förhoppning var att en del av kunskapsluckorna skulle kunna fyllas när utredningen avslutats i området.

Det äldre kartmaterialet

En översiktlig kartstudie har genomförts i samband med utredningen inför det planerade triangelspåret vid Månsarp. Utredningsområdet sträcker sig från de berörda byarna eller gårdarna vid Röshult i söder, vidare förbi Hustomten och avslutas vid Porteshult i norr.

För *Röshults* del finns en åkeravmätningsskarta från år 1648 (E81-18:2:c2:174-5). På denna karta framgår att åkern brukades i tresäde med tre åkergården samt två särhågnade ängsgården.

För *Hustomtens* del finns ett rikare kartmaterial med två geometriska avmätningar från år 1648 (E81-7:e2:173) respektive år 1728 (E81-7:1). Dessa kartor visar att åkermarken brukades i ensäde och att utredningsområdet berör främst utmark i form av beteshagar men också ängsmarker. År 1833 upprättas en laga skifteskarta (06-mån-52) och även på denna anges de av bansträckningen berörda områdena som beteshagar och ängsmarker.

Vad beträffar *Porteshult* finns dels en storskifteskarta från år 1801 (E81-15:1), dels en laga skifteskarta över inägorna från år 1832 (E81-15:2). Även dessa kartor visar på att områdena utnyttjats som ängs- och betesmarker.

FIGUR 2–3. Övre bilden visar delar av södra utredningskorridoren. I bakgrunden avtecknar sig Röshultsmossen. På bilden till vänster syns de inplastade ortofoton som användes i fält tillsammans med en handdator och handburen GPS. På kartorna fanns bland annat delar av den berörda bansträckningen, fastighetsgränserna, utredningskorridoren samt höjkurvorna angivna. Foto: Håkan Hylén, Jönköpings läns museum.

Utredningen

Målsättning

Den antikvariska målsättningen med den arkeologiska utredningen var att i enlighet med 2 kapitlet 11§ i Lagen (1988:950) om kulturminnen m m klargöra om tidigare icke kända fornlämningar förekom inom exploateringsområdet samt avgöra om effekterna av den planerade exploateringen skulle komma att beröra eventuellt påträffade fornlämningar. Även kulturhistoriska lämningar avsågs att noteras inom utredningsområdet.

Jönköpings läns museums målsättning är att utredningsresultaten ska utgöra underlag för länsstyrelsens fortsatta handläggning i ärendet samt beställarens vidare planering. Rapporten utformas så att den även kan vara användbar för andra myndigheter och andra undersökare.

Metod

Den arkeologiska utredningen är uppdelad i två etapper. I utredningens första etapp inhämtades information genom studier av arkivhandlingar och historiska kartor. Registrerade fornlämningar och fynd utmed utredningskorridoren samt i dess närområde noterades och analyserades. I samband härmed granskades relevanta historiska kartor i sökandet efter eventuella noteringar som skulle kunna indikera fornlämning.

Därefter besiktigades hela utredningssträckan för att utröna om det förekom några synliga, men tidigare inte kända lämningar ovan mark (FIGUR 1, 3). Under detta arbetsmoment noterades de terränglägen, där fornlämning primärt bedömdes kunna finnas dold under markytan. Val av terrängläge styrdes bland annat av topografin i området, men även av närhet till tidigare registrerade fornlämningar samt av den information som hämtats ur de historiska kartorna.

Vid etapp två grävdes provrutor för hand samt upptogs ett antal sökschakt med grävmaskin. Rutorna och schakten förlades till tidigare noterade terränglägen. Provrutorna grävdes skiktvis ned till steril nivå på topografiskt väl motiverade ställen i syfte att fånga spåren efter eventuella stenåldersboplatser. I detta sammanhang ansågs områdena invid bland annat Röshultsmossen och Stekaremossen vara av stort intresse. På de ställen inom utredningskorridoren som ansågs kunna hysa eventuella spår efter järnålderns boplatser upptogs sökschakt. Dessa grävdes från torvlagernivå ned till förmodad anläggningsförande nivå. I samband med schaktningen rensades de upptagna schaktytorna med handredskap.

Samtliga rutor, schakt och påträffade lämningar dokumenterades i fält. Då utredningskorridoren med få undantag utgjordes av skogsmark, användes en handburen GPS med en noggrannhet på några tiotal meter.

När det gäller de upptagna schakten vid objekt H, I och J har däremot nätverks-RTK använts med betydligt större precision. Även vid de påträffade röjningsröseena inom objekt F som kom att omfattas av en kompletterande utvidgad dokumentation har inmätningarna gjorts med nätverks-RTK. Samtliga inmätningar har sedan redigerats och bedömts i IntraSIS, ett GIS-system för fältdokumentation.

Fältarbete

Fältinventering

Utredningskorridoren motsvarar en sträcka på 2 700 meter och omfattas av områden med varierande markförhållanden. Det befintliga industrispåret ligger i något kuperad terräng och berör i huvudsak skogsmark. Området som påverkas av den nya bansträckningen är belägen i skogsmark med en del inslag av mossmark.

Vid den inledande besiktningen konstaterades att goda topografiska förutsättningar fanns för att det skulle kunna förekomma lämningar av antikvariskt intresse på ett flertal ställen inom utredningskorridoren. Iakttagelserna registrerades i en handdator kopplad till en handburen GPS. Resultatet från inventeringen presenteras nedan under avsnittet "Resultat" samt i tabell (FIGUR 7).

Rutgrävning

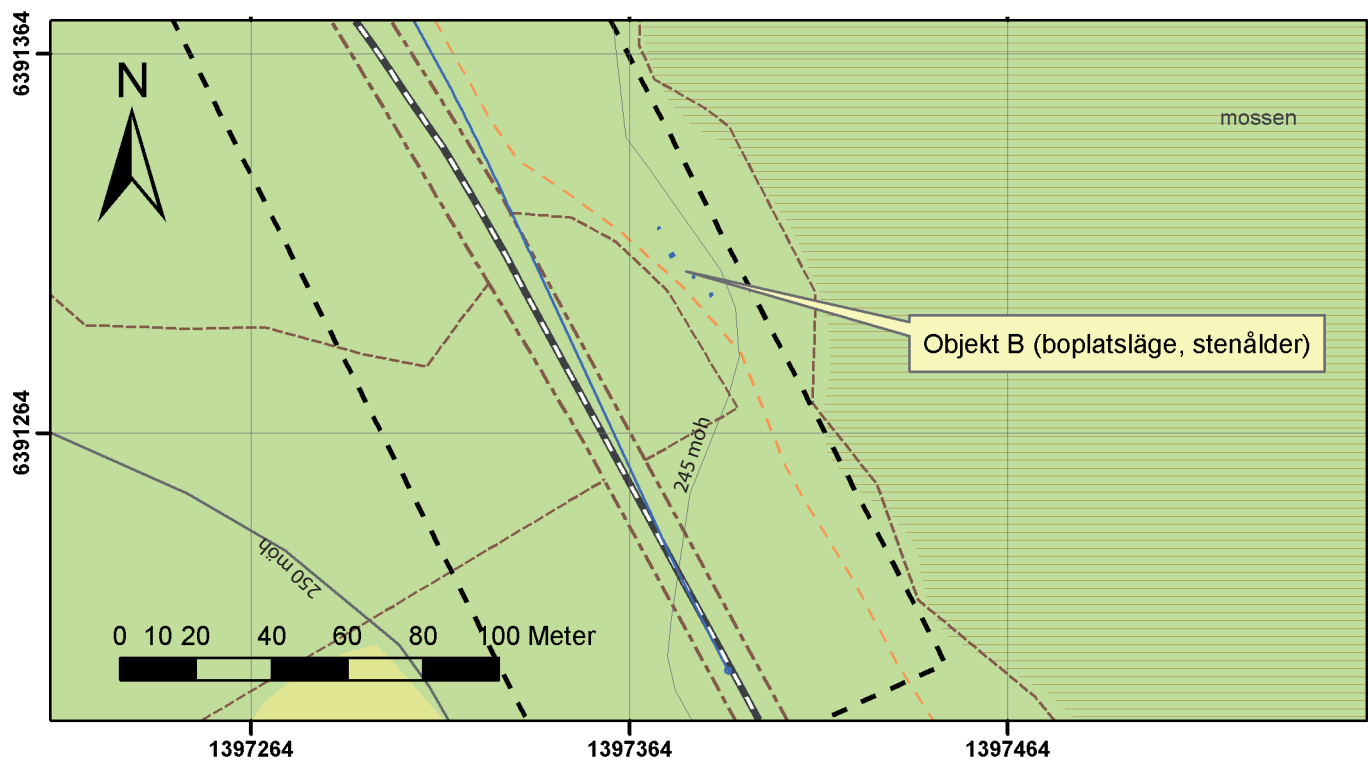
I samband med fältarbetet grävdes fyra kvadratmeterstora provrutor på vardera två ställen inom utredningskorridoren, objekt B och G. Val av ställe styrdes av topografin, men även av närheten till våt- och mossmarker. Platserna bestod av plana avsatser invid dels Stekare-mossen, dels Röshultsmossen, och bedömdes utgöra topografiska lägen för eventuella stenåldersboplatser (FIGUR 1, 4–5). Bland annat skulle påträffat artefaktmaterial kunna indikera spår efter boplatser.

Rutorna grävdes skiktvis ned till ca 0,30–0,40 meters djup. Under ett ca 0,05–0,10 meter tjockt humuslager (förna), framträdde ett lager ett ca 0,20 meter tjockt lager med sand och ställvis siltig sand.

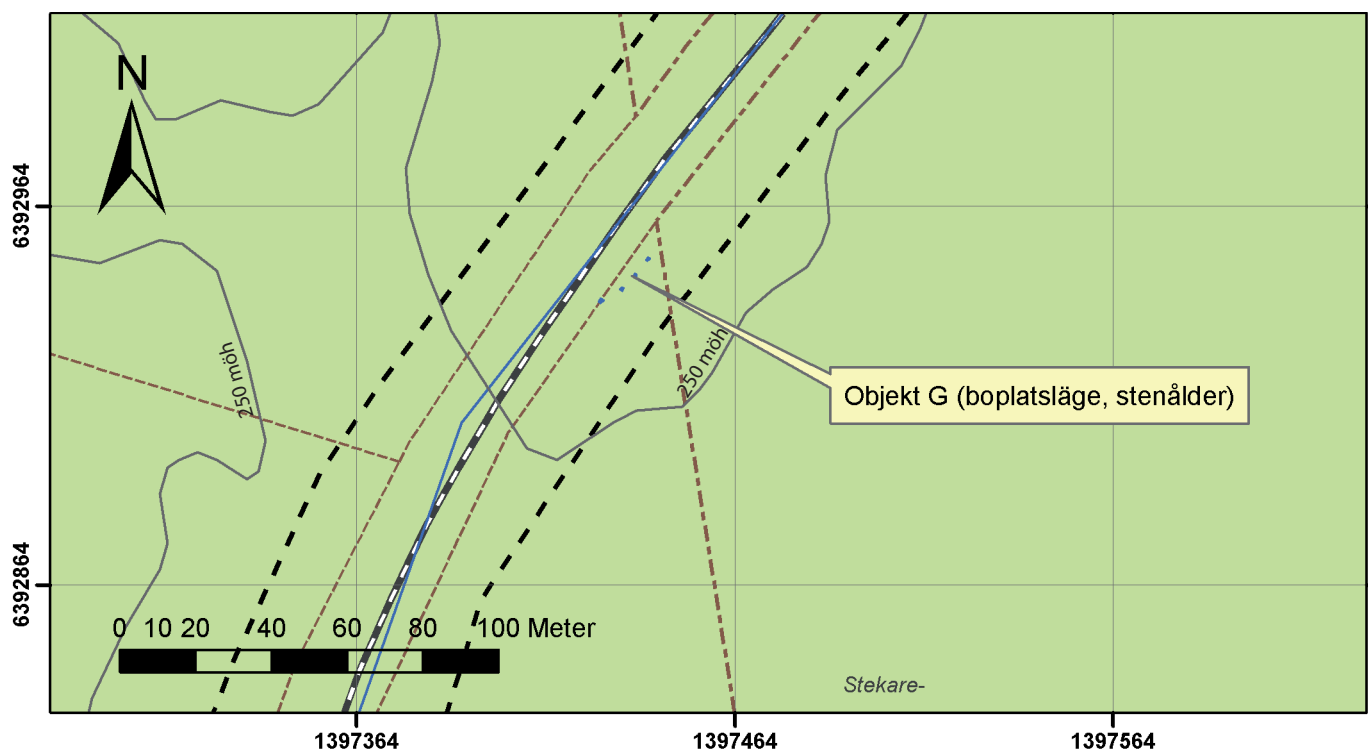
Tyvärr framkom inget artefaktmaterial eller spår efter anläggningar som skulle kunna indikera rester efter boplatser eller tillfälliga visten i någon av rutorna. Se vidare under avsnittet "Resultat" samt i tabell (FIGUR 7).

Sökschaktning

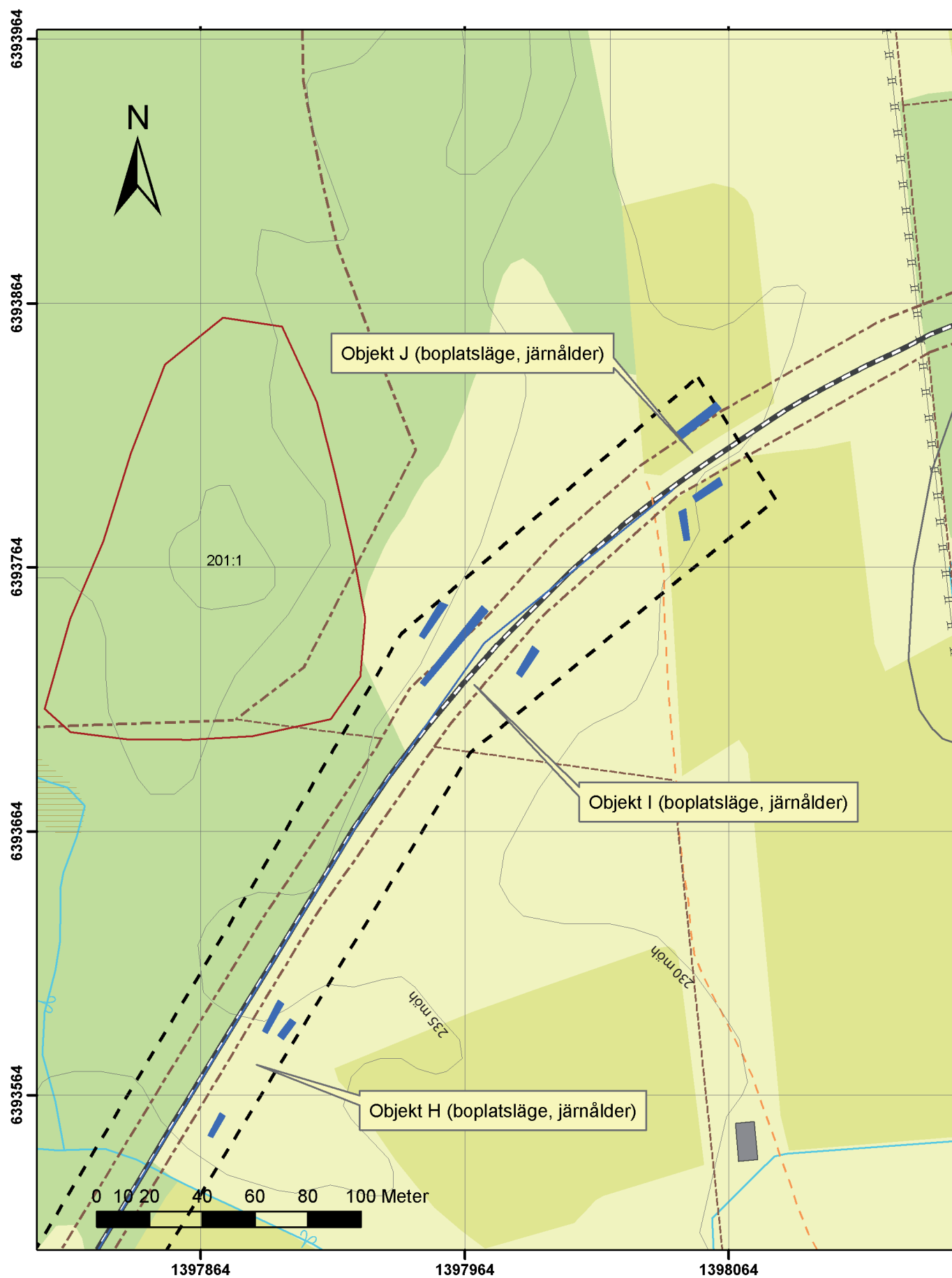
Vid utredningen upptogs nio sökschakt fördelade på tre objekt (H, I och J) inom norra delen av utredningskorridoren. Utplaceringen av sökschakten styrdes av topografin, men även av närheten till ett tidigare registrerat röjningsröseområde (RAÄ 201). De tre objekten bestod av höjdavsatser utmed 230- respektive 235-meterskurvan och bedömdes utgöra topografiska lägen för eventuella järnåldersboplatser.

FIGUR 4. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Blå linje anger sträckningen för det nya triangelspåret. Utredningsområdet är markerat med svart streckad linje. Provrutorna vid objekt B är blåmarkerade. Skala 1:2 000.

FIGUR 5. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Blå linje anger vilka delar av det befintliga spåret som skall sänkas. Utredningsområdet är markerat med svart streckad linje. Provrutorna vid objekt G är blåmarkerade. Skala 1:2 000.

FIGUR 6. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Blå linje anger sträckningen för det nya triangelspåret samt vilka delar av det befintliga spåret som skall sänkas. Utredningsområdet är markerat med svart streckad linje. Rönjningsröseområdet (RAÄ 201) är markerat med röd begränsningslinje samt RAÄ-nr. De upptagna schakten vid objekt H, I och j är blåmarkerade. Skala 1:2 000.

Den sammanlagda schaktlängden uppgick till drygt 140 löpmeter (FIGUR 6). Schaktens bredd varierade mellan 1,80 och 5,60 meter, medan schaktlängden pendlade mellan ca 8,50 och 37,00 meter.

Schaktdjupet var i normalfallet ca 0,40–0,55 meter. Det övre lagret i schakten bestod av ett mellan ca 0,10 och 0,35 meter tjockt skikt av matjord, vilket följdes av ett mer än 0,20–0,45 meter tjockt lager med lera alternativt lera med inslag av sand eller silt. Ställvis framkom även lager med sand. På ett par ställen upptogs djupschakt ned till nästan 3,00 meters djup. Det innebär att delar av de upptagna schakten fördjupades ytterligare för att klargöra de stratigrafiska förhållandena samt söka eventuellt överlagrade anläggningar.

Inget framkom dock som kunde vara av antikvariskt intresse. Se vidare under avsnittet ”Resultat” samt i tabell (FIGUR 7).

Resultat

Inom utredningskorridoren utmed triangelspåret vid Månsarp fanns inga kända fornlämningar registrerade sedan tidigare. Vid fältbesiktningen noterades dock 13 objekt (A–M) som kunde vara av antikvariskt intresse (FIGUR 1). Efter rutgrävning och sökschaktning utan resultat har fem objekt utgått (B, G, H–J). Inga ytterligare åtgärder för dessa objekt förslås av Jönköpings läns museum. Av de åtta objekt som kvarstår finns tre fasta fornlämningar och fem övriga kulturhistoriska lämningar.

I samband med att fältarbetsdelen av den arkeologisk utredningen var avslutad hölls ett avstämningsmöte (2009-12-01). Närvarande var Rune Petersson, Jönköpings kommun; Mats Sandin, Länsstyrelsen i Jönköpings län samt Håkan Hylén, Jönköpings läns museum. Vid mötet som hölls på plats i fält besiktigades de objekt som påträffats under utredningen. Antikvarisk bedömning samt förslag på åtgärder för respektive objekt redovisades och diskuterades.

Objekten redovisas såväl nedan med start i södra delen av utredningsområdet som i tabellform och på karta (FIGUR 7–8).

Banarbetsområdet vid Röshult

Området har enligt Rune Petersson, Jönköpings kommun, förlängts med 90 meter söder om tidigare angivet och beslutat utredningsområde. Området bedöms emellertid inte vara av antikvariskt intresse på grund av delvis sank markförhållanden. Ur fornlämningssynpunkt saknas topografiska lägen. Inga ytterligare åtgärder föreslås av Jönköpings läns museum.

Objekt B

(Belägenhet: x6391307; y1397377; Noggrannhet: handburen GPS)

Objektet består av plan avsats invid Röshultsmossen och skulle kunna utgöra ett bra topografiskt läge för eventuell stenåldersboplatz (FIGUR 1 OCH 7–8). Då inget av antikvariskt intresse påträffades vid

rutgrävningen utgår detta objekt. Inga ytterligare åtgärder av detta objekt förslås av Jönköpings läns museum.

Objekt A

(Belägenhet: x6391386; y1397323; Noggrannhet: handburen GPS)

Objektet utgörs av en välbevarad kolbotten (resmila), ca 18 meter i diameter, samt ytterligare en kolbotten (resmila) belägen ovanpå, ca 8 meter i diameter (FIGUR 1 OCH 7–8). Kolbottarna har stort kulturhistoriskt och pedagogiskt värde och ligger nära den planerade banvallen. De kommer dock inte att beröras av exploateringen enligt Rune Petersson, Jönköpings kommun. För att säkerställa att kolbottarna inte skadas i samband med arbetsföretaget, ansvarar och ombesörjer Rune Petersson, Jönköpings kommun, att stängsel sätts upp som skyddar objekt A. Länsstyrelsen anser att samråd bör ske mellan Jönköpings läns museum och Rune Petersson, Jönköpings kommun om lämplig placering av stängsel.

Objekt C och objekt K

(Belägenhet: x6391522; y1397219; Noggrannhet: handburen GPS)

Objekten utgörs av två kolbottnar (resmilor) respektive en kolar-kojgrund som sannolikt ingår i ett gemensamt sammanhang som berör framställning av träkol (FIGUR 1 OCH 7–8). Objekten utgör kulturhistoriska lämningar och bedöms ha stor kunskapspotential, om de genom en arkeologisk undersökning kan studeras och jämföras med varandra. Arkeologiskt undersökta och dokumenterade kolningsaktiviteter hör till ett eftersatt område inom exploateringsarkeologin. Jönköpings läns museum föreslår en arkeologisk förundersökning av objekten.

I nuläget är området där objekten ligger skogbevuxet och kommer enligt Rune Petersson, Jönköpings kommun, att vara avverkat senast 1 mars 2010 inför kommande exploatering. För att undvika skador på rösen i samband med avverkningen innan förundersökningen utförts föreslår Jönköpings läns museum att avverkningen sker med hänsyn till fornlämningen och i samråd med, samt efter instruktioner i fält från, Jönköpings läns museum.

Objekt L

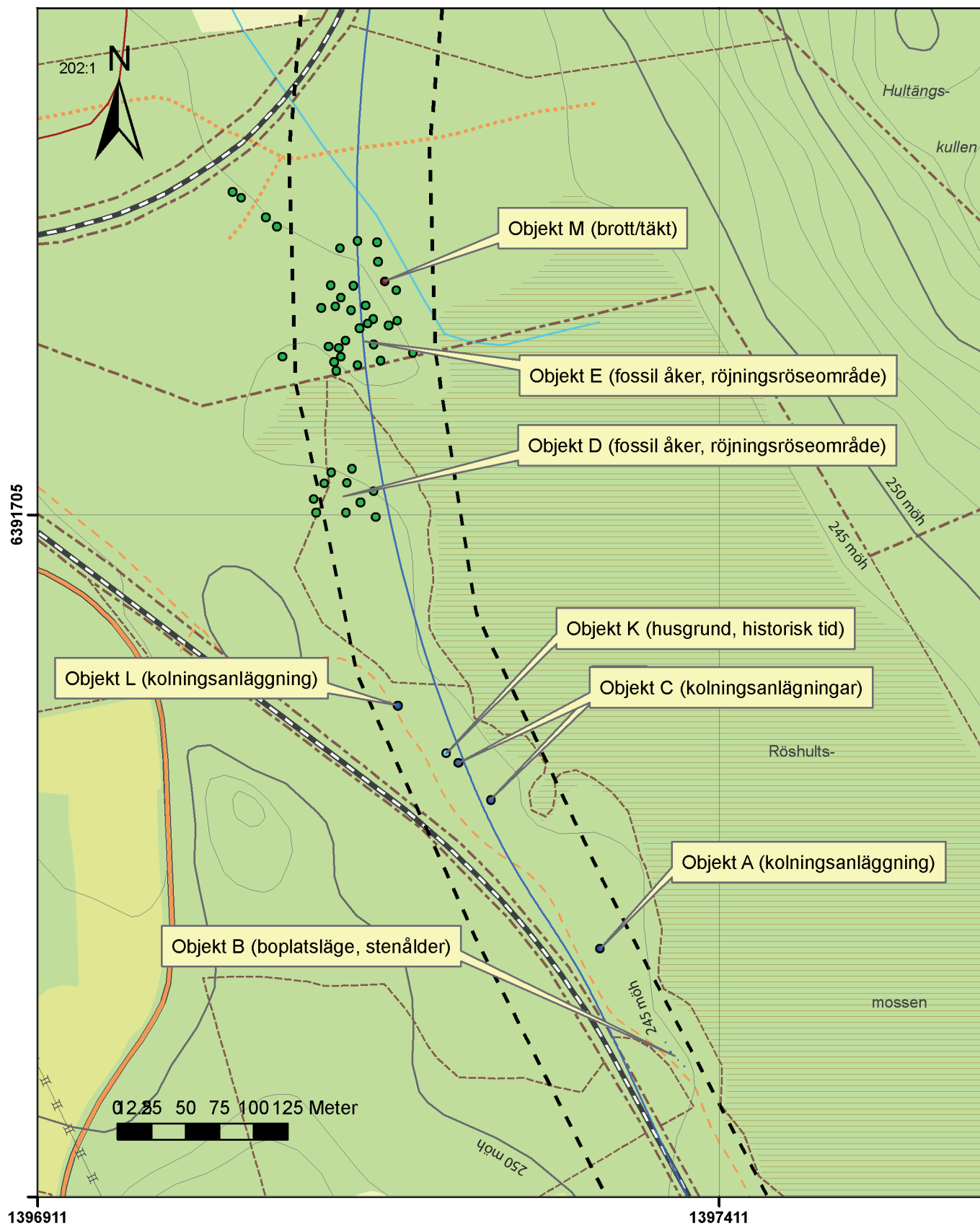
(Belägenhet: x6391565; y1397175; Noggrannhet: handburen GPS)

Objektet utgörs av en kolbotten som ligger inom utredningsområdet men utanför själva arbetsområdet (FIGUR 1 OCH 7–8). Kolbotten har kraftigt skadats i samband med att en skogsväg tidigare anlagts i området och den vetenskapliga kunskapspotentialen är därmed ringa. På grund av läget och skadan förelås ingen ytterligare åtgärd av Jönköpings läns museum.

Objektid	Objekt	Beskrivning	Metod	Antikvarisk bedömning	Förslag på åtgärder	Berörs av exploatering
A	Kolningsanläggning	1 st rund kolbotten (resmila), ca 18 m i diameter, med stybgorpar. Kolbotten var vid besiktningen bevoxen med ormbunkar samt flertal granar och en tall. Vid jordsondering påträffades sot. Ovanpå ligger eventuellt ytterligare en kolbotten (resmila), ca 8 m i diameter.	Fältinventering Jordsondering Översiktlig dokumentation	Övrig kulturhistorisk lämning	Uppsättande av stängsel för att skydda kolbottarna	Indirekt, då objektet ligger nära nya banvallen
B	Boplatsläge (stenålder)	Bra topografiskt läge med plan avsats invid mosse	Fältinventering Topografisk analys Rutgrävning	Utgår efter rutgrävning utan resultat	Ingen ytterligare åtgärd	Nej
C	Kolningsanläggningar	2 st runda kolbottnar (resmilor), ca 11 m respektive 20 m i diameter med stybgorpar. Vid jordsondering påträffades sot. Den nordligaste av kolbottarna var insjunken med en ca 1 meter bred och 0,4 meter hög vall. Stybben kan ha avlägsnats för återanvändning på annat håll. Kolbottarna bedöms höra samman med intilliggande kolarkoigrund (se objekt K)	Fältinventering Jordsondering Översiktlig dokumentation	Övrig kulturhistorisk lämning	Förundersökning, se objekt K Samråd med Jönköpings läns museum inför skogsavverkning	Ja
D	Fossil åker (röjningsröseområde)	Röjningsrösen med enhetliga stenstorlekar, följer topografin utmed åsryggen	Fältinventering Översiktlig dokumentation	Fast fornlämnning	Förundersökning Samråd med Jönköpings läns museum inför skogsavverkning	Ja
E	Fossil åker (röjningsröseområde)	Område med röjningsrösen med enhetliga stenstorlekar. Ligger inom ett naturligt avgränsat område och följer topografin utmed udden som sticker ut i mossen. Avgränsas ställvis av terrasseringsar. Stenröjda ytor	Fältinventering Översiktlig dokumentation	Fast fornlämnning	Förundersökning Samråd med Jönköpings läns museum inför skogsavverkning	Ja
F	Fossil åker (röjningsröseområde)	Röjningsrösen, 2 st. Avgränsas av terrasskanter. Området har skadats vid tidigare tillfälle då befintlig banvall anlades.	Fältinventering Översiktlig dokumentation	Fast fornlämnning	Ingen ytterligare åtgärd, förutom utvidgad dokumentation samt inmätning i anslutning till utredningen. Se bilaga 1	Ja
G	Boplatsläge (stenålder)	Bra topografiskt läge med plan avsats invid mosse	Fältinventering Topografisk analys Rutgrävning	Utgår efter rutgrävning utan resultat	Ingen ytterligare åtgärd	Nej

Objektid	Objekt	Beskrivning	Metod	Antikvarisk bedömning	Förslag på åtgärder	Berörs av exploatering
H	Boplatsläge (järnålder)	Bra topografiskt läge på höjdsavsnitt invid område med fossil åker	Fältinventering Topografisk analys Sökschaktning	Utgår efter sökschaktning utan resultat	Ingen ytterligare åtgärd	Nej
I	Boplatsläge (järnålder)	Bra topografiskt läge på höjdsavsnitt invid område med fossil åker	Fältinventering Topografisk analys Sökschaktning	Utgår efter sökschaktning utan resultat	Ingen ytterligare åtgärd	Nej
J	Boplatsläge (järnålder)	Bra topografiskt läge på höjdsavsnitt invid område med fossil åker	Fältinventering Topografisk analys Sökschaktning	Utgår efter sökschaktning utan resultat	Ingen ytterligare åtgärd	Nej
K	Husgrund, historisk tid (kolning)	6 x 8 meter stor vallformig förhöjning, ca 0,4 m hög, N-S riktning, förmodad öppning mot SÖ. Stenar i NÖ, ev rester efter spisröse. Bedöms höra samman med kolningsanläggningar vid objekt C	Fältinventering Jordsondering Översiktlig dokumentation	Övrig kulturhistorisk lämning	Förundersökning, se objekt C Samråd med Jönköpings läns museum inför skogsavverkning	
L	Kolningsanläggning	1 st rundad kolbotten, skadad av skogsväg som löper rakt genom.	Fältinventering Jordsondering Översiktlig dokumentation	Övrig kulturhistorisk lämning?	Ingen ytterligare åtgärd	--
M	Brott/täkt	1 st rundad täktgrop	Fältinventering Jordsondering Översiktlig dokumentation	Övrig kulturhistorisk lämning	Mäts in med nätverks-RTK i samband med förundersökningen av objekt E. I övrigt ingen ytterligare åtgärd	--

FIGUR 7. Tabell som redovisar de noterade objekten A–M inom utredningskorridoren.

FIGUR 8. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Blå linje anger sträckningen för det nya triangelspåret. Utredningsområdet är markerat med svart streckad linje. Röjningsröseområdet (RAÅ 202:1) är markerat med röd begränsningslinje samt RAÅ-nr. Objektet är inmätta med handburen GPS med en noggrannhet på några tiotal meter. Antalet röjningsrösen inom objekt D och E kommer att öka vid en förundersökning, då bland annat områdets omfattning fastställs. Skala 1:4 000.

Objekt D

(Belägenhet: x6391714; y1397147; Noggrannhet: handburen GPS)

Objektet utgörs av ett område med röjningsrösen med enhetligt stenmaterial och följer topografin utmed en åsrygg (FIGUR 1 OCH 7–8). Objektet berörs av exploateringen. Jönköpings läns museums förslag att området förundersöks arkeologiskt, delas av Länsstyrelsen i Jönköpings län. Området registreras därmed som fast fornlämning. I nuläget är området med röjningsrösen skogbevuxet och kommer enligt Rune Petersson, Jönköpings kommun, att vara avverkat senast 1 mars 2010 inför kommande exploatering. Rune Petersson ansvarar och ombesörjer att berörd fastighetsägare informeras om att området innehåller fast fornlämning. För att undvika skador på rösen i samband med avverkningen innan förundersökningen utförts föreslår Jönköpings läns museum att avverkningen sker med hänsyn till fornlämningen och i samråd med, samt efter instruktioner i fält från, Jönköpings läns museum.

Objekt E

(Belägenhet: x6391854; y1397140; Noggrannhet: handburen GPS)

Även detta objekt utgörs av ett område med röjningsrösen med enhetligt stenmaterial och följer topografin utmed en udde som sticker ut i Röshultsmossen (FIGUR 1 OCH 7–8). Objektet berörs av exploateringen. Jönköpings läns museums förslag att området förundersöks arkeologiskt, delas av Länsstyrelsen i Jönköpings län. Området registreras därmed som fast fornlämning. I nuläget är området med röjningsrösen skogbevuxet och kommer enligt Rune Petersson, Jönköpings kommun, att vara avverkat senast 1 mars 2010 inför kommande exploatering. Rune Petersson ansvarar och ombesörjer att berörd fastighetsägare informeras om att området innehåller fast fornlämning. För att undvika skador på rösen i samband med avverkningen innan förundersökningen utförts föreslår Jönköpings läns museum att avverkningen sker med hänsyn till fornlämningen och i samråd med, samt efter instruktioner i fält från, Jönköpings läns museum.

Objekt M

(Belägenhet: x6391876; y1397165; Noggrannhet: handburen GPS)

Objektet utgörs av en täktgrop, ca 15 meter i diameter, som ligger inom påträffat röjningsröseområde (objekt E) (FIGUR 1 OCH 7–8). Täktgropen betecknas som övrig kulturhistorisk lämning och mäts in med nätverks-RTK i samband med förundersökningen av objekt E.

Objekt F

(Belägenhet: x6392385; y1397212; Noggrannhet: nätverks-RTK)

Objektet utgörs av ett litet område med röjningsrösen och terrasskanter. När befintlig banvall anlades har delar av området

berörts och naggats i kanten. Skadorna och den begränsade ytan som kvarstår minskar den vetenskapliga kunskapspotentialen. För att säkerställa resterande dokumentationsvärden har i samråd med länsstyrelsen en fördjupad dokumentation gjorts av denna lokal i anslutning till utredningen.

En kartering och inmätning med nätverks-RTK jämte beskrivning och fotodokumentation ansågs som rimlig ambitionsnivå och utfördes under december 2009 av Jönköpings läns museum (BILAGA 1). Inga ytterligare åtgärder anses nödvändiga.

Objekt G

(Belägenhet: x6392944; y1397435; Noggrannhet: handburen GPS)

Objektet består av plan avsats invid Stekaremossen och skulle kunna utgöra ett bra topografiskt läge för eventuell stenåldersboplats. Då inget av antikvariskt intresse påträffades vid rutgrävningen utgår detta objekt. Inga ytterligare åtgärder av detta objekt förslås av Jönköpings läns museum.

Objekt H

(Belägenhet: x6393573; y1397882; Noggrannhet: nätverks-RTK)

Objektet består av höjdavsats invid område med fossil åker och skulle kunna utgöra ett bra topografiskt läge för eventuell järnåldersboplats. Då inget av antikvariskt intresse påträffades vid sökschaktningen utgår detta objekt. Inga ytterligare åtgärder av detta objekt förslås av Jönköpings läns museum.

Objekt I

(Belägenhet: x6393731; y1397968; Noggrannhet: nätverks-RTK)

Objektet består av höjdavsats invid område med fossil åker och skulle kunna utgöra ett bra topografiskt läge för eventuell järnåldersboplats. Då inget av antikvariskt intresse påträffades vid sökschaktningen utgår detta objekt. Inga ytterligare åtgärder av detta objekt förslås av Jönköpings läns museum.

Objekt J

(Belägenhet: x6393802; y1398054; Noggrannhet: nätverks-RTK)

Objektet består av höjdavsats invid område med fossil åker och skulle kunna utgöra ett bra topografiskt läge för eventuell järnåldersboplats. Då inget av antikvariskt intresse påträffades vid sökschaktningen utgår detta objekt. Inga ytterligare åtgärder av detta objekt förslås av Jönköpings läns museum.

Förslag på åtgärder

Vid utredningen har 13 objekt noterats (A–M). Fem av dessa objekt har utgått då inget av antikvariskt intresse framkommit vid närmare undersökning i form av rutgrävning respektive sökschaktning (B, G–J). Inga ytterligare åtgärder av dessa objekt förordas därför av Jönköpings läns museum.

Bland resterande åtta objekt finns tre fasta fornlämningar (D–F) och fem övriga kulturhistoriska lämningar (A, C, K–M). Ett av de fasta fornlämningsobjekten (F) påträffades i skadat skick. Objektet utgörs av ett litet område med röjningsrösen och terrasskanter som sannolikt skadats i kanten, då den befintliga banvallen anlades. För att säkerställa resterande dokumentationsvärden har i samråd med länsstyrelsen en fördjupad dokumentation gjorts av denna lokal i anslutning till utredningen. Ingen ytterligare åtgärd av detta objekt föreslås av Jönköpings läns museum.

Ytterligare ett objekt har påträffats i skadat skick (L). Det gäller en kulturhistorisk lämning i form av en kolningsanläggning. I dag löper en skogsväg rakt genom kolningsanläggning som tagit mycket skada av ingreppet. Eftersom den vetenskapliga kunskapspotentialen bedöms som ringa, förordar Jönköpings läns museum ingen ytterligare åtgärd av detta objekt.

Inom objekt E som utgörs av ett område med röjningsrösen påträffades en täktgrop (objekt M). Objektet mäts in med nätverks-RTK i samband med förundersökningen av röjningsröseområdet (E). I övrigt förordar Jönköpings läns museum ingen ytterligare åtgärd av objekt M.

När det gäller objekt A som utgörs av en eller eventuellt två kolningsanläggningar i södra delen av utredningskorridoren, kommer de enligt Rune Petersson, Jönköpings kommun, inte att beröras vid anläggandet av det planerade triangelspåret. För att säkerställa att kolningsanläggningarna inte skadas i samband med arbetsföretaget, ansvarar och ombesörjer Rune Petersson, Jönköpings kommun, att stängsel sätts upp som skyddar objekt A. Länsstyrelsen anser att samråd bör ske mellan Jönköpings läns museum och Rune Petersson, Jönköpings kommun, om lämplig placering av stängsel. Jönköpings läns museum delar länsstyrelsens uppfattning. Förutom skyddstängseln föreslår Jönköpings läns museum inga ytterligare åtgärder av objekt A.

För resterande fyra objekt (C–E, K) föreslår Jönköpings läns museum arkeologiska förundersökningar. Två av objekten utgör kulturhistoriska lämningar och visar på spår efter kolningsverksamhet (C, K). Övriga två objekt (D, E) utgör fasta fornlämningar och består av röjningsrösen som tar betydligt större markområde i anspråk.

I nuläget är området där objekten C–E och K ligger skogbevuxet och kommer enligt Rune Petersson, Jönköpings kommun, att vara avverkat senast 1 mars 2010 inför kommande exploatering. För att undvika skador på rösena i samband med avverkningen innan förundersökningen utförts föreslår Jönköpings läns museum att avverkningen sker med hänsyn till lämningarna och i samråd med, samt efter instruktioner i fält från, Jönköpings läns museum.

Länsstyrelsen i Jönköpings län fattar beslut i ärendet.

Sammanfattning

Inför Jönköpings kommuns planer på att låta bygga ett nytt triangelspår vid Månsarp har Jönköpings läns museum utfört en utredning under hösten 2009. Vid utredningen iaktogs och noterades ett antal objekt som utgör rester efter mänskliga aktiviteter på ett flertal ställen utmed det planerade järnvägsspåret. Det samlade intrycket visar på att mycket skilda aktiviteter har försiggått i området under huvudsakligen metallålder och historisk tid. Framförallt rör det sig om spår efter kolnings- och odlingsverksamheter som framkommit. Bland kolbottnarna vid ett av objekten påträffades även en kolarkojgrund. Vidare undersökning av kojan och kolbottnarna skulle kunna tillföra information och kunskap om hur kolningsverksamheten gått till.

När det gäller försöken att lokalisera eventuella boplatser som skulle kunna vara samtida med de registrerade gravfält som finns i närområdet har vi tyvärr inte lyckats fylla några kunskapsluckor. Ej heller har några spår efter stenålderns människor framkommit trots indirekta spår efter dem i form av stenyxor och flintavslag som påträffats i närområdet.

När det gäller det historiska kartmaterialet kan tyvärr ingen information utläsas som skulle kunna tillföra någon ytterligare kunskap kring de nypåträffade objekten.

Referenser

Tryckta och otryckta källor

Gustafsson, J. Manus. Från det stora till det lilla. Om flinta i allmänhet samt lite fakta kring två flintor upphittade i Tabergsdalen. *Hembygdsboken Tabergs Bergslag*.

Lag (1988:950) om kulturminnen m m. Utfärdad: 1988-06-30. Kulturdepartementet. Tillgänglig på internet (2009-11-11): <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1988:950>

Arkiv

Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS). Stockholm. Länk: <http://www.fmis.raa.se/fmis/>

Topografiska arkivet. Jönköpings läns museum.

Kartunderlag

Åkeravmättningskarta (Röshult). 1648. Lantmäteristyrelsens arkiv, LMS. Akt E81-18:2:c2:174-5.

Avmättningskarta (Hustomten). 1648. Lantmäteristyrelsens arkiv, LMS. Akt E81-7:e2:173.

Avmättningskarta (Hustomten). 1728. Lantmäteristyrelsens arkiv, LMS. Akt E81-7:1.

Laga skifteskarta (Hustomten). 1833. Lantmäteristyrelsens arkiv, LMS. Akt 06-mån-52.

Storskifteskarta (Porteshult). 1801. Lantmäteristyrelsens arkiv, LMS. Akt E81-15:1.

Laga skifteskarta (Porteshult). 1832. Lantmäteristyrelsens arkiv, LMS. E81-15:2.

Objekt F - utvidgad dokumentation

Objekt F utgörs av fossil åkermark, ca 35 x 35 m, bestående av två röjningsrösen samt antydan till terrasskanter (FIGUR 1–2). Objektet som är beläget på västra sidan av banvallen till det berörda järnvägsstråket och delvis sträcker sig utanför utredningskorridoren har följande koordinater: x6392385; y1397212. Vid besiktningstillfället var området beväxt med enstaka tallar.

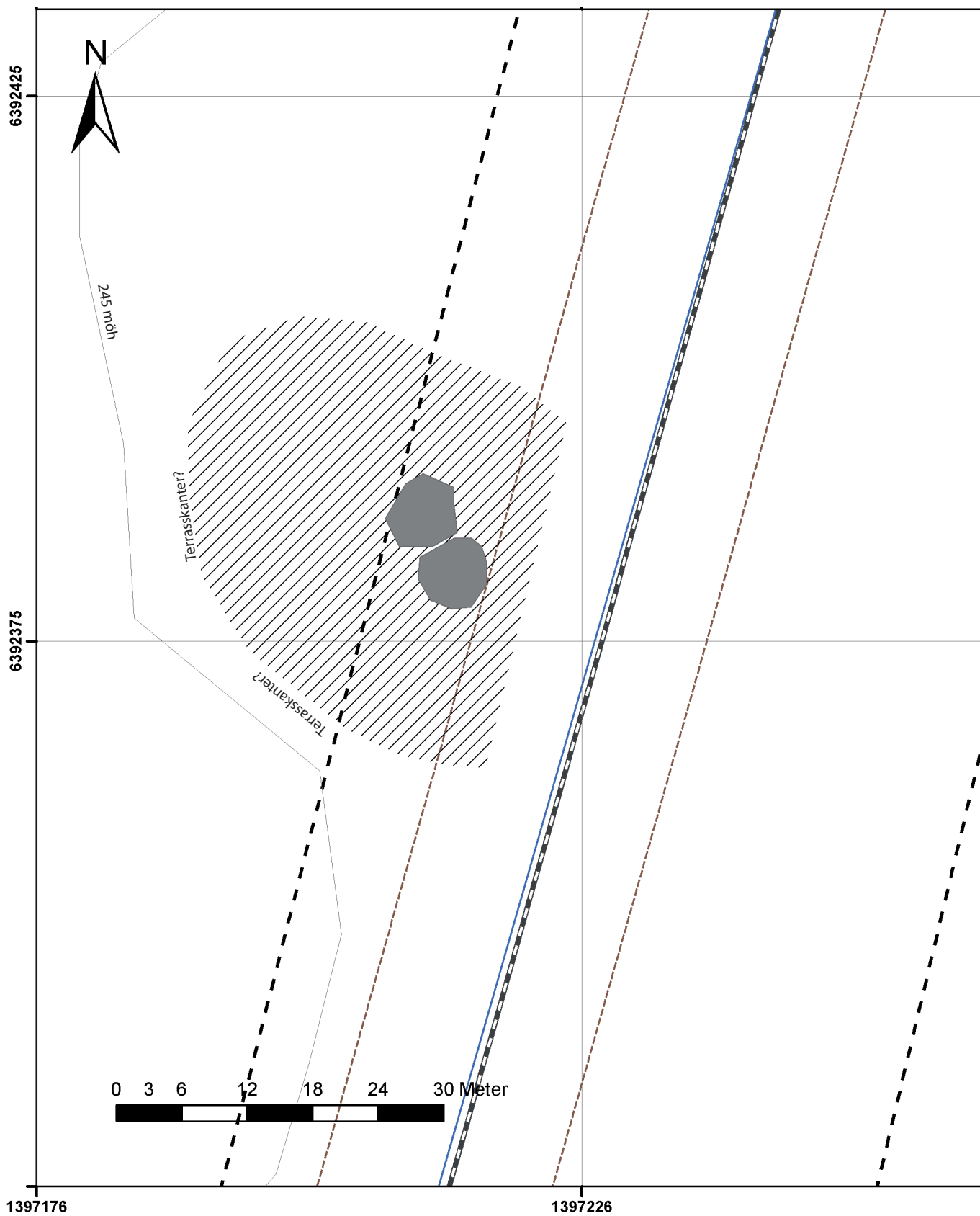
Rösen är närmast runda, 6–7 meter i diameter och ca 0,60–0,80 meter höga, av 0,30–0,50 meter stora stenar. Terrasskanterna som är belägna i områdets västra och södra del följer höjdkurvan utmed 245-metersnivån (FIGUR 2). Nivåskillnaden utmed terrasskanterna mellan åkermarken och den nedanförliggande omgivande marken pendlar mellan 0,40 och 0,60 m.

Området som i dagsläget angränsar till en banvall i öster har sannolikt varit större men naggats i kanten och skadats i samband med att befintligt järnvägsspår anlades. Inga spår av odlingsverksamhet kunde dock iakttas på östra sidan av banvallen.

Beskrivning, fotodokumentation samt kartering och inmätning gjordes under december 2009.

FIGUR 1. Bilden visar delar av objekt F. I mitten på bilderna avtecknar sig de två röjningsrösen och till höger i bakgrunden syns delar av banvallen som skurit rakt genom området. Foto: Håkan Hylén, Jönköpings läns museum.

FIGUR 2. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Blå linje anger sträckningen för de delar av det befintliga spåret som skall sänkas. Utredningsområdet är markerat med svart streckad linje. Den bevarade utbredningen för objekt F är markerad med svarta sneda streck, röjningsrösen är gråmarkerade. Skala 1:500.

Inför Jönköpings kommuns planer på att låta bygga ett nytt triangelspår vid Månsarp har Jönköpings läns museum utfört en utredning under hösten 2009. Vid utredningen iaktogs och noterades ett antal objekt som utgör rester efter mänskliga aktiviteter på ett flertal ställen utmed det planerade järnvägsspåret.

Det samlade intrycket visar på att mycket skilda aktiviteter har försiggått i området under huvudsakligen metallålder och historisk tid. Framförallt rör det sig om spåren efter kolnings- och odlingsverksamheter som framkommit. Bland kolbottnarna påträffades även en kolarkojgrund, vilken sannolikt använts för tillfällig övernattning i samband med kolningsverksamheten.

